

POLITICA SOCIALĂ, FACTOR AL DEZVOLTĂRII SOCIETĂȚII

IOAN MĂRGINEAN

Analiza relației dintre politicile sociale și dezvoltarea societății este realizată pe bază de evidențe. Sunt luați în considerare indicatorii macroeconomici cum sunt Produsul Intern Brut (PIB) și Venitul Național Brut (VNB), ambii la prețurile curente (Pc) și la Paritatea Puterii de Cumpărare (PPC). De asemenea, se au în vedere cheltuielile sociale și impactul transferurilor sociale asupra veniturilor populației, a inegalității de venit și a riscului de sărăcie.

Demersul analitic se adresează țărilor membre ale Uniunii Europene, unde sunt întrunite condiții acceptabile de comparabilitate a indicatorilor avuți în vedere (pentru că diferențele dintre țări nu conduc la disparități), dar se fac unele trimiteri și la nivel mondial, pentru a urmări situațiile din UE și în context global. Datele utilizate au fost selectate din rapoarte al Băncii Mondiale, ale Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și ale Institutului de Statistică a UE (Eurostat).

Rezultatele analizei evidențiază rolul politicilor sociale în dezvoltarea societății, prin intermediul beneficiilor furnizate în domenii precum: pensii, educație, sănătate, familie și copii, locuire.

Cuvinte-cheie: politici sociale, transferuri sociale, venit disponibil, inegalități sociale, risc de sărăcie.

INTRODUCERE

În demersul de față vom urma strategia de abordare a temei enunțate prin referirea la situațiile de fapt și mai puțin la disputele privind politicile sociale. De altfel, este bine cunoscută istoria pozițiilor critice exprimate încă din perioada adoptării primelor măsuri de politici sociale extinse, începând cu ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea, odată cu introducerea reformelor de tip *Bismark* în Germania și apoi și în alte țări europene. Trebuie precizat însă faptul că respingerea politicilor sociale, bazate, în primul rând, pe asigurări sociale (boală, șomaj, bătrânețe) s-a referit nu atât la conținutul, cât la unele consecințe ale lor, constând în întărirea rolului statului în viața oamenilor, în detrimentul comunităților: locale, familiale, religioase. La rândul lor, susținătorii aduc în prim plan avantajele, deopotrivă pentru angajatori (o mai bună predictibilitate pe piața muncii) și pentru

Adresa de contact a autorului: Ioan Mărginean, Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: imargin@iccv.ro.

populație (ca urmare a socializării cheltuielilor legate de boală, șomaj, bătrânețe, dar și suport pentru grupuri vulnerabile) (Mărginean, 1994).

După cel de-al Doilea Război Mondial s-a ajuns la un larg consens de acceptare a politicilor sociale substanțiale, ceea ce a condus la constituirea statului bunăstării în țările occidentale. Totodată, și în fostele țări socialiste s-au dezvoltat unele programe de politici sociale fie prin asigurări, fie prin acordarea de servicii sociale gratuite la locul de utilizare (educație, îngrijirea sănătății etc.). Criticile asupra sistemului de politici sociale s-au reluat însă. De această dată, trimerile se fac la nivelul înalt de dezvoltare al societății și la schimbările care s-au produs, aducându-se mai ales în prim plan omul ca individualitate, cu drepturi și responsabilități specifice. Or, toate acestea ar face neoperabile politicile sociale. Din aceste afirmații ar rezulta că politicile sociale extinse ar fi binevenite doar în situații de criză și nu mai sunt necesare în condițiile normale, cu atât mai puțin în societatea dezvoltată, schimbată radical în raport cu trecutul, iar fiecare persoană ar putea să adopte măsuri de siguranță pentru situații critice: prin economii, asigurări private etc.

Lucrurile nu stau însă așa. Pe de o parte, multe persoane nu au resursele necesare pentru a-și asuma astfel de responsabilități individuale. Pe de altă parte, trebuie avut în vedere faptul că în domeniul social asigurările nu pot acoperi toate nevoile, iar acolo unde sunt, totuși, posibile, acestea nu au la bază un calcul actuarial propriu-zis. În fapt, asigurările private nu includ un venit de înlocuire, așa cum prevăd cele de natură socială, bazate pe solidaritate, ci mai degrabă o despăgubire pentru producerea evenimentului asigurat. Prin urmare, chiar dacă nevoia de politici sociale este mai evidentă în timpul crizelor prin care trece o anumită societate sau nivelul de dezvoltare al acesteia este redus, rolul lor ca factor de susținere a dezvoltării rămâne important în orice situație și ele și-au dovedit utilitatea în timp, dar, evident, că trebuie să se adopte măsuri în raport cu schimbările care se produc în societate (Mărginean, 2004). Așa de exemplu, încurajarea asigurărilor private, ca măsuri suplimentare de siguranță, se realizează chiar și în țări cu cele mai dezvoltate sisteme de politici sociale. Cât privește asigurările obligatorii administrate privat, introduse mai ales în foste țări socialiste, inclusiv în România, acestea nu au încă o viabilitate demonstrată, de altfel unele țări au și renunțat la ele pe parcurs.

Rezumând, putem spune că, într-adevăr, dincolo de contestații, în principal de natură ideologică și/sau politică, experiența de durată a unor țări susține faptul că politicile sociale sunt un factor de dezvoltare al societății. Este cazul acelor țări care au aplicat, în decursul timpului, un mix de politici sociale extinse, ceea ce a permis obținerea de rezultate dintre cele mai favorabile în domeniul dezvoltării societății, măsurate, la rândul lor, printr-o serie de indicatori socioeconomici, cum sunt: **rate înalte de participare școlară** pe toate ciclurile de învățământ și, prin urmare, **un nivel înalt de pregătire** a populației adulte, valori mari pentru: **durata medie a vieții, speranța de viață sănătoasă, Produsul Național Brut (PIB)** pe locuitor, mai nou **Venitul Național Brut** pe locuitor, numit și **Produsul Național Brut (VNB/PNB)**; respectiv valori reduse ale **sărăciei și inegalităților sociale**, a

deceselor premature etc., fiind nevoie de un set diversificat de indicatori economici și sociali pentru a exprima nivelul de dezvoltare al unei societăți.

Totodată, și bunăstarea subiectivă a populației, operaționalizată prin gradul de fericire, satisfacție (mulțumire) și optimism în viață din țările dezvoltate este înaltă. În fapt, consecințele favorabile ale sistemului de politici sociale extinse nu sunt nici pe departe o surpriză, ele au fost preconizate încă de la adoptarea măsurilor respective și sunt întărite pe parcurs, prin modificări și perfecționări, constituindu-se, deopotrivă, în suport pentru o mai bună gestionare a resurselor de muncă de către angajatori și în sprijinul persoanelor care întâmpină dificultăți legate de ocuparea unui loc de muncă, boală, retragerea din activitate la bătrânețe, existența unor nevoi speciale. Altfel spus, vizând îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației și acordarea de suport în situații specifice, prin politicile sociale adecvate și un management performant se obține o îmbunătățire de ansamblu a stării societății, o dezvoltare reală a acesteia.

Evident, nivelul de dezvoltare al unei țări, la un moment dat, depinde de foarte mulți factori, iar pentru exemplificare ne referim la: achizițiile trecute (moștenirea istorică); dispunerea și valorificarea de resurse naturale importante, în special hidrocarburi; plasarea geografică avantajoasă; tipul de organizare socială; competență profesională și activitățile desfășurate de către populație; politicile publice adoptate, inclusiv cele de natură socială; calitatea administrației; poziția de putere pe care o ocupă în relație cu alte state în plan regional și mondial, iar enumerarea ar putea continua.

Într-o țară sau alta se pot identifica diferite combinații ale factorilor respectivi, acționând în conjuncturi specifice. Evident că și politicile sociale, la rândul lor, relaționează cu alți factori ai dezvoltării, putând fi vorba atât de multiplicarea efectelor favorabile, cât și de afectare negativă în funcție de situațiile care apar. Mai întâi, să constatăm că amplificarea beneficiilor vine, în primul rând, din interiorul sistemului de politici sociale. Dacă elementele sale componente se caracterizează prin măsuri optime și coerente între ele, se obțin rezultate favorabile în privința dezvoltării societății respective. După cum o componentă nedezvoltată sau cu efecte disfuncționale afectează într-o anumită măsură întregul sistem.

În acest context vom face trimitere la un singur exemplu din politica socială adoptată în România, și care a fost de natură să creeze mari dificultăți din perspectiva eficacității sale. Este cazul sistemului asigurărilor sociale de pensii, organizat în flux (plata pensiilor se face din încasări curente), ajuns să fie supraîncărcat cu obligații de plată. Acest fapt s-a produs nu atât din cauza procesului de maturare a sistemului, care apare la câteva decenii de la introducerea lui, pe măsură ce ajung la plata pensiilor mai mulți beneficiari, ca urmare a îndeplinirii condițiilor de pensionare (vârstă, ani de contribuție), cât prin efecte ale unor decizii administrative, dar și a comportamentelor incorecte ale unor asigurați. Astfel, începând cu anul 1990 a crescut în mod cu totul nefiresc numărul pensionarilor, în timp ce numărul contributorilor la sistem a scăzut drastic. Dincolo de efectivul relativ redus, totuși, al celor care au fost amânați la pensionare în anii

anteriori și s-au pensionat odată cu înlăturarea restricției respective, s-a facilitat pensionarea timpurie ca alternativă la trecerea în șomaj cauzată de restructurarea sau închiderea unor întreprinderi, deși vârsta opțională de pensionare era extrem de mică, respectiv 55 de ani pentru femei și 60 ani pentru bărbați, iar vârstele standard erau cu câte doi ani mai mari. Apoi, deși speranța de viață la vârstele de pensionare a crescut, acestea au rămas neschimbate până la adoptarea, târzie, a unei noi legi, intrată în vigoare de abia în anul 2001.

În același timp s-a admis și cumulul pensiei cu salariul (în condițiile în care pensionarea s-a făcut la vârsta standard). Această măsură nu este de adoptat dacă există un surplus de forță de muncă, pentru a se crea oportunități de angajare a șomerilor. Dacă totuși este permis cumulul respectiv, în astfel de condiții de surplus de forță de muncă (specifice și României), acest fapt anihilează efectele altei măsuri adoptate în același scop, de eliberare de locuri de muncă, și anume, pensionarea timpurie. Când cererea de forță de muncă la nivel general sau numai sectorial este mare, măsura cumulului este acceptabilă, nu numai că persoanele respective participă la producerea de bunuri și servicii, dar prin impozitele și contribuțiile sociale aferente se acoperă total sau în mare parte echivalentul pensiei primite. Rațional ar fi însă amânarea personală a ieșirii la pensie chiar și după împlinirea vârstei standard, și nicidecum pensionarea forțată a celor care mai pot să-și continue activitatea.

Totodată, a crescut cu totul nefiresc numărul persoanelor care s-au pensionat pe caz de boală. În același timp, au fost aduși în sistemul public beneficiarii din alte sisteme, inclusiv din sistemul pensiilor speciale (armată, servicii de ordine și securitate), fără a se stabili contribuția fermă de la bugetul de stat pentru acoperirea obligațiilor suplimentare, deoarece sistemele respective, fie nu mai aveau resurse din contribuții, fie nu făceau parte din schema respectivă.

Toate aceste fenomene au condus la dublarea numărului pensionarilor, în timp ce numărul asiguraților care plătesc contribuții a scăzut la jumătate. Este reflectată aici scăderea numărului salariaților, dar, totuși, mai puțin de jumătate din populația de vârstă activă este asigurată, în prezent, în sistemul public care se dorește să fie general. S-a creat, astfel, un dezechilibru mare între valoarea încasărilor și a obligațiilor de plată. Drept urmare, s-a luat măsura de creștere a proporției contribuției raportată la salariul asiguratului. De la 15% în 1968 plus o contribuție de 2–4% la Fondul pentru pensia suplimentară, se ajunge prin mai multe creșteri, după 1989, la 35% în condiții normale de muncă, în 1999.

În prezent cota de asigurări sociale este de 31,3%, distribuită 10,5% la asigurați (cu 6,5% la sistemul public și 4% la sistemul de pensii administrat privat) și 20,8% la angajatori. Inflația extrem de mare de la începutul anilor '90 a diminuat radical valoarea Fondului pensiei suplimentare, iar acesta a fost folosit pentru plățile curente, dar au rămas obligațiile de plată pentru contributorii respectivi.

La rândul lor, și alte decizii au diminuat în continuare resursele de plată din sistemul public de pensii, cum ar fi limitarea contribuției individuale la un anumit nivel de venit determinat prin intermediul salariului mediu pe economie: trei astfel

de salarii medii în perioada 2001–2002; cinci salarii medii în anii 2003–2007; renunțarea la plafonare (2008–2010), pentru a se reintroduce în 2011, de această dată, plafonarea este la cinci salarii medii pe economie pentru un contract individual de muncă.

Totuși, prin menținerea nivelului foarte scăzut al pensiei medii, până în anul 2007 sistemul a fost excedentar, dar începând cu 2008, odată cu majorarea pensiilor, se înregistrează deficit. Totodată, așa cum am menționat deja, o parte din contribuțiile individuale este transferată la sistemul pensiilor obligatorii administrate privat printr-un Fond de acumulare.

Cu toate aceste cote mari de contribuții, s-a produs deteriorarea puternică a raportului dintre pensia medie și salariul mediu pe economie. În interiorul sistemului se acutizează pozițiile divergente dintre contribuabilii la sistem și beneficiarii. Primii ar dori să plătească mai puțin, pe când beneficiarii așteaptă să primească mai mult. Pentru contribuții, se anunță intenția reducerii lor în continuare, și chiar este necesară aceasta, pentru a stimula dezvoltarea economică, dar resursele ce vor lipsi din această cauză și nu numai ele, ci și cele corespunzătoare deciziilor care au încărcat sistemul cu obligații, trebuie suplinite de la bugetul de stat, altfel cei care vor suporta consecințele vor fi, în primul rând, pensionarii, iar reducerea veniturilor lor se răsfrânge negativ asupra consumului și, în ultimă instanță, asupra producției de bunuri, deci a dezvoltării.

Este de reținut că și la celelalte subsisteme ale politicilor sociale (asigurări de sănătate, asistență socială etc.) se resimte acut lipsa de resurse, așa încât efectele nefavorabile se cumulează, alcătuind un tablou descurajant pentru așteptări mai optimiste. Este evident că sunt necesare dezvoltări ale politicilor sociale și o sporire considerabilă a eficacității lor, în atingerea obiectivelor ce le revin. Deși cotele de contribuții sociale pe care le plătesc angajatorii din România sunt printre cele mai mari din UE, aportul lor la constituirea resurselor de protecție socială sunt relativ mici, pentru că veniturile celor mai mulți asigurați sunt mici și sunt puțini plătitori. O analiză detaliată a politicilor sociale în România în primul deceniu de tranziție postcomunistă se regăsește în: Zamfir, E., Zamfir, C., coord., 1995; Zamfir, C., coord., 1999; Mărginean, I., coord., 2001.

Cât privește interdependența dintre politicile sociale și alți factori ai dezvoltării societății, avem de-a face cu un *pattern* special, cum este cazul, de altfel, în toate situațiile de interferență între factorii respectivi. Pe de o parte, politicile sociale împreună cu alți factori de acțiune favorabilă contribuie la amplificarea efectelor respective. După cum se pot identifica și ipostaze nefavorabile. De exemplu: inechități în privința cuantumului beneficiilor; chiar cu unele cheltuieli pe care le putem denumi a fi de lux, în raport cu resursele existente și, deci, o supraprotecție; obținerea ilegală a unor beneficii etc.

O atentă analiză a sistemului românesc de politici sociale confirmă existența elementelor enumerate, ceea ce reduce considerabil din eficacitatea lui. Pe de o parte, este bine cunoscută subfinanțarea domeniilor sociale, iar, pe de altă parte, are loc o distribuție preferențială a beneficiilor, cu rămânerea în afara sistemului a unor

persoane îndreptățite la aceste beneficii, sau cu repartizarea unora cu mult sub necesități. Însuși bugetul public al României este subdimensionat, se cheltuiește mai mult decât se colectează, dar în prezent se rămâne sub pragul de deficit prevăzut la nivel UE (sub 3% din PIB, ca și pentru datoria publică de sub 60% din PIB), deși alte țări le-au depășit cu mult. Desigur, limitele respective nu au o întemeiere propriu-zisă, ele ar putea fi mai mici sau mai mari, dar ceea ce contează cu adevărat este menținerea echilibrului între disponibil și cheltuieli, cu alte cuvinte asigurarea capacității de plată, lucru pe care anumite țări nu l-au făcut, ajungându-se la dublarea sau chiar triplarea deficitului și a datoriei, cu consecințe catastrofale nu numai pentru ele, ci pentru întreaga comunitate UE.

În condițiile restrictive privind cheltuielile publice, se impune totuși a se avea în vedere faptul că atunci când se constată o anumită nevoie de măsuri de politici sociale, acestea trebuie adoptate și urmate de un management performant, pentru că altfel consecințele negative, chiar și asupra societății ca întreg, devin perturbatoare. Așa cum vom constata în continuare, pentru România, între obiectivele importante de politică socială, în vederea dezvoltării, trebuie să fie reducerea inegalităților sociale și a sărăciei, ținte urmărite, de altfel, și la nivel internațional. A se vedea în acest sens lucrările pregătitoare din cadrul Programului „Obiectivele Mileniului” lansat de ONU în 2001 și care va avea a doua etapă începând cu 2015. Într-un astfel de document se specifică importanța creșterii economice, dar ea singură nu reduce în mod automat sărăcia și inegalitatea, fiind necesare politici sociale specifice (UNRISD, 2013: 1).

METODOLOGIA DE ANALIZĂ A ROLULUI POLITICILOR SOCIALE ÎN DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII

Pentru abordarea relațiilor dintre politicile sociale și dezvoltarea societății vom selecta câțiva indicatori considerați a fi cei mai relevanți pentru domeniile respective și obiectivul urmărit. Acești indicatori se regăsesc atât în diverse lucrări științifice de profil (Stiglitz și alții, 2009; Axenciuc, 2011), cât și în Rapoarte elaborate de către instituții specializate, cum sunt: Banca Mondială, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Institutul de Statistică a Uniunii Europene (Eurostat), institutele naționale de statistică, inclusiv cel al României. Vom argumenta selecția indicatorilor pentru demersul de față și, totodată, îi vom descrie succint, pentru reținerea semnificațiilor lor, fără a intra, totuși, în detalii. Pentru acestea din urmă se pot consulta surse diverse, inclusiv cele menționate anterior.

La componenta economică, suntem interesați de indicatorii care exprimă starea generală de dezvoltare a unei țări, dar și de cei referitori la nivelul de trai al populației. Cât privește componenta de politici sociale, pentru aceasta avem în vedere resursele alocate și impactul acestora.

Dintre indicatorii stării economice includem în analiză, cu precădere, pe cel referitor la **Venitul Național Brut (VNB)**. Acest indicator, calculat de către

Banca Mondială în raportările sale statistice, preluat recent în *Human Development Reports* (UNDP, 2010), are capacitatea de a evidenția resursele materiale nou create disponibile într-o țară. La determinarea valorii VNB se pornește de la un indicator utilizat în mod tradițional, și anume **Produsul Intern Brut** (PIB), care reține valoarea adăugată obținută într-o țară, într-un interval de timp (un an), prin producerea de bunuri și servicii de către toți rezidenții, atât naționali, cât și străini. La rândul său, valoarea adăugată rezultă din deducerea consumului intermediar (materii prime, energie) din valoarea producției, precum și a eventualelor subvenții, adăugându-se taxele neincluse în preț. În continuare, pentru determinarea VNB, la valoarea PIB se adaugă sau se scade soldul ce rezultă din diferența dintre veniturile primare obținute de către rezidenții naționali în străinătate (salarii și veniturile din proprietate) și veniturile realizate în țară de către rezidenții străini. Astfel, dacă în activitatea economică dintr-o țară rezidenții străini câștigă o valoare egală cu cea a rezidenților proprii în străinătate VNB este egal cu PIB. Dacă, însă, primii câștigă mai mult, VNB este mai mic decât PIB și invers, $VNB > PIB$, în situația în care predomină aportul rezidenților proprii în străinătate.

Atât PIB, cât și VNB sunt determinați ca valori reale la prețuri curente (P_c) în moneda țării și în unele monede cu circulație internațională înaltă (\$ SUA, Euro), prin intermediul cursului de schimb valutar.

Pentru comparațiile între țări se determină valorile PIB și VNB pe locuitor. De asemenea, se are în vedere constituirea și a unei așa-zise monede internaționale, prin apelul la puterea de cumpărare a unei anumite monede naționale pe piața internațională. Este vorba despre PIB/locuitor și VNB/locuitor la **Paritatea Puterii de Cumpărare** (PPC) exprimată în \$ SUA (raportat la prețurile din 2005, din SUA), indicatori determinați de către Banca Mondială, respectiv de PIB/locuitor la **Puterea de Cumpărare Standard** (PCS) de către Eurostat, prin raportare la media prețurilor din țările UE și exprimate în Euro.

Alt indicator de natură economică luat aici în considerare este cel referitor la **venitul disponibil net al populației**, determinat prin intermediul anchetelor în gospodării privind veniturile și condițiile de viață (SILC), iar pentru comparație internă și internațională este exprimat ca venit pe persoană în echivalent adult (se utilizează scala de echivalență OECD: valoarea 1 pentru prima persoană adultă; 0,5 pentru a doua persoană în vârstă de peste 14 ani; 0,3 pentru copii în vârstă de până la 14 ani).

Cât privește indicatorii politicilor sociale, vom utiliza un indicator de cheltuieli, respectiv **proporția din PIB destinată cheltuielilor de protecție socială**, precum și doi indicatori de impact: **riscul de sărăcie**, prin compararea veniturilor nete disponibile anterioare și după transferurile sociale, respectiv inegalitatea de venit, determinată ca raport între totalurile veniturilor populației din cantila 5 și cele din cantila 1, adică 20% veniturile cele mai mari, respectiv 20% veniturile cele mai mici.

Mai precizăm și faptul că analizele comparative vor viza țările membre UE, iar la nivel mondial se vor face doar unele trimiteri care să întregască explicațiile.

Am ales această variantă de lucru pentru că în cazul țărilor membre UE se întrunesc cele mai bune condiții de comparabilitate. Într-adevăr, deși fiecare dintre țările membre UE își are specificitatea sa, deosebirile dintre ele, și nu numai în domeniile vizate aici, nu conduc la discrepanțe, așa cum se întâmplă pentru ansamblul țărilor lumii. În plus, în condițiile aplicării principiului subsidiarității în domeniul politicilor sociale, la nivel UE identificăm adoptarea de obiective sociale urmărite prin **metoda coordonării deschise** (Vandenbroucke, 2001), dar și prin finanțare ținută, cum este, de exemplu, Fondul de Coeziune Socială.

Preocupările în UE pentru politicile sociale au cunoscut o intensificare după adoptarea Tratatului de la Maastricht (1992), iar în literatura de specialitate a început să se vorbească despre un model social european. Acesta este imaginat de către Leibfried (1993) fie ca o generalizare a modelului german, date fiind ponderea economiei germane și influența țării în cadrul UE, fie ca o construcție nouă. Deocamdată, însă, prin așa-zisul model social european se face, în fapt, trimitere la caracteristicile întâlnite în țările membre.

Comparațiile pe țări în context mondial, așa cum sunt prezentate și în Rapoartele Dezvoltării Umane ale PNUD, devin deosebit de relevante tocmai pentru a sesiza decalajele imense de dezvoltare și a sublinia nevoia de intervenție socială, inclusiv prin intermediul ajutorului extern acordat țărilor sărace ale lumii (Mărginean, 2011).

Cât privește trimerile la situația din România, acestea se vor face aproape inevitabil ori de câte ori se vor pune în evidență ierarhiile valorilor pentru indicatorii analizați, deoarece țara, dacă nu este pe ultimul loc, atunci se află în imediata apropiere, pe penultimul, respectiv antepenultimul.

POLITICILE SOCIALE ȘI DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII

Indicatori macroeconomici ai dezvoltării societății

Valorile PIB și ale VNB, la Pc și la PPC ale celor 27 țări membre UE în anul 2012, susțin că într-adevăr se înregistrează diferențe pe țări și că au loc schimbări de la un indicator la altul (*Tabelul nr. 1*).

Mai întâi, constatăm că statul Luxemburg se află pe primul loc la toate cele trei șiruri de date. Deși este vorba de o situație cu totul aparte ce favorizează această țară în contextul UE, totuși valorile VNB/locuitor la prețurile curente dar și la PPC se reduc succesiv substanțial. Aceasta înseamnă, pe de-o parte, că aportul rezidenților străini la crearea PIB în această țară este mult mai mare decât echivalentul valoric al propriilor rezidenți în străinătate ($VNB < PIB$). Pe de altă parte, prețurile mari reduc substanțial puterea de cumpărare ($VNB \text{ la PPC} < VNB \text{ la prețuri curente}$), iar diferențele față de țările ce o urmează în acest ultim clasament devin mai mici (de la 51 mii la 17 mii și respectiv la 11 mii față de cea de-a doua țară în fiecare dintre cele trei clasamente).

Tabelul nr. 1

Produsul Intern Brut și Venitul Național Brut/locuitor în țările membre UE, anul 2012

Țara	PIB, \$/loc. Pc	VNB, \$/loc. Pc	VNB, \$/loc. PPC
1. Luxemburg	107 475	76 960 (1)	48 285 (1)
2. Danemarca	56 210	59 770 (2)	33 518 (5)
3. Suedia	55 244	56 210 (3)	33 143(7)
4. Austria	47 226	48 160 (6)	36 438 (3)
5. Finlanda	46 178	49 940 (4)	32 510 (9)
6. Olanda	46 054	48 250 (5)	37 282 (2)
7. Irlanda	45 835	38 970 (10)	28 671 (11)
8. Belgia	43 412	44 990 (7)	33 429 (6)
9. Germania	41 514	44 010 (8)	35 431 (4)
10. Franța	39 771	41 750 (9)	30 277 (10)
11. Marea Britanie	38 514	38 250 (11)	32 538 (8)
12. Italia	33 048	33 840 (12)	26 158 (12)
13. Spania	29 195	30 110 (13)	25 947 (13)
14. Cipru	26 315	26 000 (14)	23 825 (14)
15. Grecia	22 082	23 260 (15)	20 511 (18)
16. Slovenia	22 042	22 710 (16)	23 699 (15)
17. Malta	20 847	19 760 (18)	21 184 (17)
18. Portugalia	20 182	20 580 (17)	19 907 (19)
19. R. Cehă	18 607	18 130 (19)	22 067 (16)
20. Slovacia	16 934	17 170 (20)	19 696 (20)
21 Estonia	16 316	15 830 (21)	17 402 (22)
22. Lituania	14 150	13 850 (23)	16 858 (23)
23. Letonia	14 008	14 180 (22)	14 724 (25)
24. Polonia	12 707	12 670 (24)	17 776 (21)
25 Ungaria	12 621	12 390 (25)	16 068 (24)
26. România	7 942	8 420 (26)	11 011 (27)
27. Bulgaria	6 986	6 870 (27)	11 474 (26)

* Selecția indicatorilor pe țări și aranjarea în tabel sunt realizate de către autor folosind sursele: The World Bank Group, 2013 (col. 1–2) și UNDP, HDR, 2013 (col 3).

Între țările care își îmbunătățesc poziția de la primul la al treilea indicator regăsim Olanda (de la 6 la 2), Germania (de la 9 la 5), Cehia (de la 19 la 16), Polonia (de la 24 la 21), iar cele care decad ușor în ierarhie sunt Finlanda (de la 5 la 9), Irlanda (de la 7 la 11).

Regula generală este aceea că VNB la prețul curent este superior atât PIB-ului la prețul curent, cât și VNB la PPC, cu câteva excepții când VNB este mai mare decât PIB, diferențele cele mai mari fiind în Franța, Spania, Grecia, Malta, iar cu valori relativ mici și în țările de la baza clasamentului. Tot în aceste ultime țări de la baza clasamentelor, VNB la PPC este superior celorlalți doi indicatori, ca urmare a unor prețuri mai mici, dar diferențele în minus față de țările din prima jumătate a clasamentului rămân mari, cum este cazul mai ales pentru România, Bulgaria,

Letonia. Dacă raportul între maxim și minim la PIB prețuri curente este de peste 15,4 ori, acesta se reduce la 11,2, respectiv, ajunge 4,4 la ceilalți doi indicatori.

Măsurate prin intermediul coeficientului de corelație a rangurilor, cele trei ierarhii se dovedesc a fi, totuși, puternic asociate, coeficientul nonparametric *Kendall* având valori semnificative la $p < 0,1$. Intensitatea asocierii este foarte mare în cazul ierarhiilor PIB/prețuri curente și VNB/prețuri curente (0,96, față de valoarea maximă egală cu 1), comparativ cu celelalte două relații și ele mari (0,84), ceea ce înseamnă că efectul prețurilor în schimbarea ierarhiei este mai mare decât cel al aportului veniturilor realizate de rezidenții naționali în străinătate.

Dacă ne raportăm la nivel mondial, un aspect care merită reținut este acela că marile economii ale lumii, determinate prin valoarea PIB la Pc (World Bank Group, 2013), nu se regăsesc nici între țările cu cele mai mari valori ale indicatorului respectiv raportat pe locuitor, nici în privința VNB/locuitor la PPC. Astfel, statutul de lideri mondiali (2011), deținut în ordine de către SUA (valoarea PIB/Pc 15 684 miliarde \$ la o populație de 315 mil.), China (8 358 miliarde \$ la o populație de 1 354 mil.), Japonia (5 959 miliarde \$, cu 126 mil. locuitori), Germania (3 399 miliarde \$ și 82 mil. locuitori), Marea Britanie (de fapt, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord – 2 435 miliarde \$ la 63 mil. locuitori), rezidă în combinarea dintre volumul populației ocupate din aceste țări producătoare de bunuri și servicii și performanța economică. Dacă ne referim la PIB/PPC (HDR, 2013), nu numai valorile se schimbă, dar apare o nouă țară în topul celor cinci cele mai mari economii ale lumii: SUA (13 238 miliarde \$), China (9 970 miliarde \$), India (3 976 miliarde \$), Japonia (3 919 miliarde \$), Germania (2 814 miliarde \$).

Pe primele trei locuri la nivel mondial în privința PIB/locuitor Pc sunt state europene cu volume demografice foarte mici: Monaco (163 mii \$), Liechtenstein (134 mii \$), Luxemburg (107 mii \$), urmează Norvegia (99 mii \$), Qatar (89 mii \$), Elveția (79 mii \$). Pentru cele mai mari economii ale lumii, aceste valori nu trec de 50 mii \$, cât se înregistrează în SUA, și se diminuează până la 6,2 mii \$, în cazul Chinei și 1,5 mii pentru India.

Situația este asemănătoare și pentru VNB/locuitor la PPC. Aici primele locuri sunt ocupate de Qatar (87 mii \$), Liechtenstein (84 mii \$), Kuwait (54 mii \$), Singapore (53 mii \$), Norvegia (48 mii \$), în timp ce SUA deține poziția a 9-a (43 mii \$), Germania – poziția 15 (35 mii \$), Japonia – poziția 22 (32 mii \$). În timp ce pentru China, VNB/loc la PPC este de 7 945 \$, iar pentru India de 3 285 \$.

La polul opus, cu cele mai sărace țări din lume, regăsim situații de-a dreptul catastrofale: VNB/locuitor la PPC/locuitor este de numai 310 \$ în Republica Democrată Congo, 410 \$ în Zimbabwe. De altfel, media acestui indicator pentru cele 46 de țări, cele mai slab dezvoltate (din totalul de 187 cuprinse în HDR, 2013), este de 1 633 \$/an, în timp ce pentru primele 47 de țări cele mai dezvoltate, valoarea respectivă este de 33 381 \$

Cât privește țările membre UE, cele mai dezvoltate dintre ele ocupă poziții de vârf și în context mondial. Astfel, în privința VNB/locuitor la PPC, după Germania,

menționată deja, se regăsesc: Luxemburg (poziția 6), Olanda (12), Suedia (14). Țările de la baza ierarhiei din UE se plasează la mijlocul clasamentului mondial, ultima dintre ele, România, aflându-se pe poziția 73, fiind precedată de Bulgaria.

În continuare ne îndreptăm atenția spre urmărirea dinamicii în ultimii 10 ani a valorii adăugate în activitatea economică internă a țărilor membre UE, adică a **PIB determinat pe locuitor la PCS**, în euro (Eurostat, 2013) (*Tabelul nr. 2*).

Tabelul nr. 2

Dinamica PIB/loc la PCS în țările membre UE

	2003	2007	2008	2009	2010	2012
EU (27 countries)	20 800	25 100	25 100	23 500	24 500	25 600
Euro area (17 countries)	22 800	27 200	27 200	25 500	26 500	27 500
1. Luxemburg	51 200	68 500	65 900	60 000	65 200	69 400 (1)
2. Irlanda	29 300	36 500	32 900	30 200	31 300	33 200 (3)
3. Olanda	26 800	33 100	33 600	31 000	32 000	32 800 (4)
4. Austria	26 500	30 900	31 200	29 500	31 100	33 300 (2)
5. Danemarca	25 700	30 600	31 100	29 000	31 300	32 000 (6)
6. Suedia	25 700	31 200	31 000	28 200	30 200	32 700 (5)
7. Belgia	25 600	28 900	29 000	27 700	29 200	30 500 (8)
8. Marea Britanie	25 400	29 500	28 600	26 300	27 500	28 400 (10)
9. Germania	24 000	28 900	29 000	27 000	29 000	31 300 (7)
10. Finlanda	23 300	29 400	29 800	26 900	27 700	29 100 (9)
11. Franța	23 100	26 900	26 700	25 600	26 500	27 500 (11)
12. Italia	23 000	26 000	26 100	24 400	24 700	25 200 (12)
13. Spania	20 900	26 200	25 900	24 200	24 200	24 400 (13)
14. Grecia	19 200	22 500	23 100	22 100	21 200	19 200 (18)
15. Cipru	18 300	23 600	24 900	23 500	23 600	23 500 (14)
16. Slovenia	17 300	22 100	22 700	20 300	20 500	20 900 (16)
17. Malta	17 000	19 600	20 300	19 800	21 400	22 100 (15)
18. Portugalia	16 400	19 600	19 500	18 800	19 700	19 200 (18)
19. R. Cehă	15 900	20 700	20 200	19 400	19 500	20 200 (17)
20. Ungaria	13 000	15 400	16 000	15 300	15 900	16 800 (23)
21. Slovacia	11 500	16 900	18 100	17 100	17 900	19 200 (18)
22. Estonia	11 300	17 500	17 200	15 000	15 500	18 000 (21)
23. Lituania	10 300	15 500	16 100	13 600	14 900	17 800 (22)
24. Polonia	10 100	13 600	14 100	14 200	15 300	16 800 (23)
25. Letonia	9 100	14 300	14 600	12 700	13 200	: (25 ?)
26. Bulgaria	7 000	10 000	10 900	10 300	10 700	12 100 (27)
27. România	6 500	10 400	11 700	11 100	11 400	12 600 (26)

Sursa: Eurostat, 2013. Selecția anilor și ordonarea valorilor în tabel sunt ale autorului.

Consemnăm aici detașarea a trei segmente de evoluție pentru cele de 27 țări.

1. Creșterea valorii indicatorului respectiv în prima parte a perioadei de referință (2003–2007), iar în unele țări și în anul 2008.

2. Scăderea valorii indicatorului în anul 2008 în câteva țări (cel mai mult în Irlanda) (–3 600 euro scădere față de 2007) și Luxemburg (–2 600 euro), dar și în

alte șapte țări cu valori relativ mici (Marea Britanie, R. Cehă, Estonia, Spania, Franța, Suedia, Portugalia). Scăderile au devenit generale în 2009, mai puțin în Polonia. Aceste scăderi ale activității economice sunt urmarea crizei economice și se înregistrează pierderi importante, greu de recuperat. Pe ansamblul țărilor UE, PIB/locuitor la PCS a stagnat în anul 2008 și s-a diminuat cu 1 600 euro în anul 2009 (diminuarea cu 6,4% față de anul anterior). Creșterea se reia în 2010, iar în 2011 se recuperează diferența. Același *pattern* se înregistrează și în cazul țărilor zonei euro. Scăderile mai mari în valori absolute, dar și relative, s-au înregistrat mai ales în țările dezvoltate. Cele mai mari astfel de scăderi consemnăm în Luxemburg, cu o reducere de 8 500 euro/ locuitor la PCS în doi ani (scăderea reprezentând 12,4% din valoarea de plecare, anul 2007, și este recuperată în anul 2012). Urmează Irlanda, cu o reducere de 6 300 euro în doi ani (cu 17%, iar recuperarea în următorii trei ani se face doar la jumătate din pierdere); Grecia, cu o reducere de 3 900 euro în patru ani consecutivi, începând cu 2009 (reducere de 16,9%, încât a coborât la nivelul din 2003, iar această scădere continuă și în 2013); Marea Britanie, cu 3 200 euro în doi ani (reducere cu 10,6%, recuperare parțială în următorii trei ani); Suedia, cu 3 000 euro în doi ani (9,6%, recuperarea are loc în anul 2011).

3. Reluarea creșterii valorii indicatorului începând cu 2010, nu însă și în Grecia, unde deteriorarea se produce, cum am menționat deja, și în anii următori, iar Spania stagnează în 2010 și creșterea revine în 2011.

Așa cum este cunoscut, reducerile activității economice în perioada crizei a fost cvasigenerală, fiind afectate puternic și țările din vârful ierarhiei mondiale.

Un ultim aspect pe care îl relevăm aici în legătură cu evoluțiile valorilor PIB este cel referitor la raportarea țărilor membre de la baza ierarhiei la mediile din UE27 și UE17. Mai întâi, consemnăm că, așa cum era de așteptat, din moment ce în țările membre au fost reduceri mari, aceste valori medii au stagnat în 2008 și s-au diminuat în 2009, iar revenirea la nivelurile din 2007 se realizează în 2011. În intervalul celor 10 ani analizați, media indicelui respectiv în UE27 a crescut cu 23%, iar la UE17, creșterea a fost de 20%. Ultimele două țări din ierarhia PIB/locuitor la PCS au fost, în 2003, Bulgaria și România, iar în 2012 rămân tot ele, dar cu locurile inversate. În cei 10 ani, valoarea indicatorului crește în Bulgaria cu 72%, și în România cu 93%. Aproximarea de mediile UE este, totuși, redusă. Astfel că, dacă în 2003 valorile pentru Bulgaria și România se situau sub mediile UE27 și UE17 cu câte 13 800 euro/locuitor la PCS și 15 800, în cazul Bulgariei, respectiv 14 300 și 16 300 în cazul României, la finele perioadei de referință valorile scad numai la 13 400 și 15 400 în Bulgaria; respectiv la 13 000 și 14 900 în România. Evident că nici valorile relative nu s-au schimbat cu mult. Într-adevăr, procentele din aceste două țări față de mediile din UE pentru indicatorul de referință oscilează de la minim de 28% la un maxim de 50% (valorile se referă la România raportată la UE17 în 2003 și la UE27 în 2012). În judecarea semnificației acestor date comparative, nu trebuie pierdut din vedere că o bună parte din recuperările din țările de la baza ierarhiei PIB s-a obținut ca urmare a recesiunii de la nivelul UE și a diferenței de preț și nu atât ca urmare a unui progres

important în valori absolute al acestor două țări. Într-o situație asemănătoare cu Bulgaria și România este Letonia, iar afirmația este făcută pe baza datelor anului 2011, deoarece în ultimul an analizat valoarea indicatorului respectiv pentru această țară lipsește.

Situații apropiate se regăsesc și în alte țări din partea de jos a clasamentului PIB, cum sunt: Ungaria, Polonia, Lituania, precum și în Croația, țară intrată recent în UE.

Faptul că în cei 10 ani comparați nu s-au produs schimbări radicale ale ierarhiei țărilor membre este confirmat și de valoarea apropiată de 1 a coeficientului de corelație a rangurilor (*Kendall*), care pentru anii 2003 și 2010 ia valoarea 0,91.

Cheltuielile de protecție socială și efectele acestora

Conform metodologiei *Eurostat*, la capitolul **cheltuieli de protecție socială** se regăsesc alocările publice pentru gospodăriile populației destinate îmbunătățirii condițiilor de viață. Beneficiile sociale acordate vizează pensiile, inclusiv cele de urmaș; boala și îngrijirea sănătății; șomajul; familia și copiii; locuința și excluziunea socială. Aceste beneficii sociale sunt atât monetare cât și nemonetare.

Țările UE cu cele mai mari valori ale cheltuielilor de protecție socială (anul 2011), cu cel puțin 30% din PIB, sunt Franța, Danemarca, Olanda, Germania, Finlanda, Suedia și Austria, în timp ce valori sub 20% se regăsesc în Malta, Lituania, Polonia, Slovacia, Estonia, Bulgaria, Letonia și România (*Tabelul nr. 3*).

În evaluarea importanței cheltuielilor sociale pentru dezvoltarea societății să nu se ignore faptul că procentecele cele mai mari din PIB sunt în țări cu valori mari ale PIB, iar cele mai mici sunt practicate în țări cu PIB de asemenea mic. Acest fapt determină ca deosebirile dintre țări să fie în realitate mult mai mari. (*Eurostat, 2013*). Astfel, exprimate în monedă efectivă, la vârful ierarhiei regăsim Luxemburg (17,9 mii euro/persoană pe an), Danemarca (14,1 mii), Olanda și Suedia (cu câte 11 mii), în timp ce în România valoarea respectivă este de numai 1 017/ euro/persoană an, iar în Bulgaria 864 euro. Și dacă ne raportăm prin intermediul puterii de cumpărare standard (PCS), diferențele rămân mari, respectiv aproape 15 000 euro/persoană/PCS (Luxemburg), față de circa 2 000 euro/persoană la PCS, în Bulgaria și România.

Desigur, nu este de așteptat ca țările cu cele mai mici venituri să aloce cele mai mari niveluri pentru cheltuielile sociale, pentru că o parte importantă din resursele disponibile cheltuielilor publice merge spre administrație centrală și locală, așa încât rămâne mai puțin pentru sectorul social, atât ca valori absolute cât și relative. Prin urmare, există o corelație mare între ierarhia puterii economice (VNB/locuitor la PCS) și aceea a nivelului procentual al cheltuielilor sociale (coeficientul *Kendall* = 0,84)

Totuși, disproporțiile dintre țări rămân importante și după ce trecem cheltuielile sociale prin filtrul puterii economice. Iată câteva exemple: Franța, cu poziția 10 la VNB/loc PCS, are cea mai mare valoare relativă la cheltuielile sociale, pe când Luxemburg se regăsește la poziția întâia la venit și poziția 16 la cheltuieli sociale, și exemplele pot continua.

Dincolo de aceste comparații, este important să urmărim modul cum alocațiile publice pentru beneficiile sociale adresate gospodăriilor populației influențează

bunăstarea materială a oamenilor, deoarece ele nu au, totuși, o semnificație absolută, de tipul „cu cât mai mult, cu atât mai bine”, dar evident că nici una „cu cât mai puțin, cu atât mai bine”.

Tabelul nr. 3

Cheltuielile de protecție socială, venitul median, inegalități și riscul de sărăcie

Țara	Cheltuieli protecție socială % din PIB	Venitul median net disponibil echivalent adult (PCS)	Inegalitatea de venit Q5/Q1	Riscul de sărăcie (60% venitul median disponibil) – % din populația totală –	
				Pretransfer social	Postransfer social
1. Franța	33,8	18 044 (8)	4,6 (15)	25 (8)	14 (5)
2. Danemarca	33,3	18 537 (5)	4,4 (13)	28 (17)	13 (3)
3. Olanda	32,1	18 877 (4)	3,8 (7)	21 (3)	11 (2)
4. Germania	30,7	18 258 (7)	4,5 (14)	25 (8)	16 (15)
5. Finlanda	30,6	17 667 (10)	3,7 (4)	28 (17)	14 (5)
6. Austria	30,4	20 251 (2)	3,8 (6)	24 (5)	15 (10)
6. Suedia	30,4	18 503 (6)	3,6 (3)	28 (17)	15 (10)
8. Belgia	29,9	17 960 (9)	3,9 (9)	28 (17)	15 (10)
8. Italia	29,9	15 514 (13)	5,6 (20)	25 (8)	20 (22)
10. Irlanda	29,6	16 176 (12)	5,3 (18)	40 (27)	16 (15)
11. Grecia	29,1	11 481 (17)	6,0 (23)	26 (13)	21 (24)
12. Marea Britanie	28,0	16 856 (11)	5,3 (17)	31 (25)	16 (15)
13. Portugalia	27,0	9 537 (19)	5,7 (21)	26 (13)	18 (18)
14. Spania	25,8	12 894 (16)	6,8 (27)	26 (13)	22 (25)
15. Slovenia	24,8	14 187 (14)	3,5 (1)	24 (5)	14 (5)
16. Luxemburg	23,7	26 668 (1)	4,0 (10)	27 (16)	14 (5)
17. Ungaria	23,1	6 983 (23)	3,9 (8)	29 (23)	14 (5)
18. Cipru	21,6	19 239 (3)	4,3 (12)	24 (5)	15 (10)
19. R. Cehă	20,1	9 907 (18)	3,5 (2)	18 (1)	10 (1)
20. Malta	19,8	13 931 (15)	4,1 (11)	23 (4)	15 (10)
21. Lituania	19,1	6 165 (24)	5,8 (22)	32 (26)	20 (22)
22. Polonia	18,9	8 207 (21)	5,0 (16)	25 (8)	18 (18)
23. Slovacia	18,6	8 856 (20)	3,8 (5)	20 (2)	13 (3)
24. Estonia	18,1	7 337 (22)	5,3 (19)	25 (8)	18 (18)
24. Bulgaria	18,1	5 712 (25)	6,5 (25)	28 (17)	22 (25)
26. Letonia	17,8	5 666 (26)	6,6 (26)	28 (17)	19 (21)
27. România	17,6	3 599 (27)	6,2 (24)	29 (23)	22 (25)

Sursa: Selecția indicatorilor și aranjarea în tabel aparțin autorului, surse Eurostat, 2013, coloanele 1 și 3; HDRL, 2013 coloanele 4 și 5.

Efectul direct al transferurilor sociale vizează veniturile populației, mai exact urmărim să evidențiem ce resurse materiale rămân la dispoziția oamenilor, ca urmare a adăugării la veniturile primare, unde acestea există, a beneficiilor din transferurile sociale, scăzându-se eventualele impozite și contribuții sociale. Este

vorba despre venitul median net disponibil în echivalent adult. În acest fel, structura gospodăriilor se uniformizează.

Evident că veniturile nete disponibile gospodăriilor depind de resursele create în societate și de impactul fiscalității, care pot diminua mai mult sau mai puțin ceea ce rămâne la populație, dar și de efectul transferurilor sociale pentru gospodăriile beneficiare.

În vârful ierarhiei valorilor venitul median net disponibil, echivalent adult la PCS se situează Luxemburg, urmează Austria și, surprinzător poate, Cipru (care alocă pentru transferurile sociale numai 21,6% din PIB), pentru ca apoi să vină țările care în mod obișnuit au valori mari la bunăstarea materială (Olanda, Danemarca, Suedia, Germania, Franța, Belgia) și care alocă și valori mari pentru transferurile sociale. Și la baza ierarhiei regăsim țările la care ne așteptam (Bulgaria, Letonia, România), cu venituri mici și alocări reduse pentru transferurile sociale. De altfel, între ierarhiile cheltuielilor sociale și venitul median net disponibil, corelația, deși nu foarte mare, este totuși semnificativă la $p < 0,01$, respectiv 0,62.

Cât privește impactul transferurilor sociale asupra **inegalității de venit**, măsurată prin raportarea totalului veniturilor disponibile cele mai mari 20% la cele mai mici 20% (Q5/Q1), ierarhia indicatorului se îndepărtează și mai mult de aceea a cheltuielilor de protecție socială, cel puțin pentru valorile de vârf. Astfel, pozițiile 1–5, cele mai mici inegalități de venit, se înregistrează la unele țări foste socialiste (Slovenia, Republica Cehă, Slovacia) și la țările nordice (Suedia, Finlanda). Dacă țările nordice menționate, ca și altele, au alocări mari în procente, valori absolute și trecute prin filtrul PCS, fostele țări socialiste respective au în toate ipostazele valori mult mai mici pentru transferurile sociale, ceea ce înseamnă că vectorul de impact pentru inegalitățile cele mai mici provine din distribuție și nu din redistribuție. O situație asemănătoare regăsim și în Ungaria.

Inegalitățile cele mai mari sunt la țările cu putere economică redusă (Bulgaria, România, Letonia). Totuși, pe ultimul loc, cu cea mai mare inegalitate de venit (Q5/Q1 = 6,6), se plasează Spania, alături de Letonia. Valoare mare a inegalității de venit se înregistrează și în Grecia, deși ea alocă o valoare relativ mare cheltuielilor de protecție socială (29,1%).

La rândul său, coeficientul de corelație *Kendall* are valori nesemnificative statistic pentru asocierea ierarhiei inegalității de venit atât cu cheltuielile pentru protecție socială, cât și cu venitul median net disponibil.

Ultimul indicator prin care analizăm efectele transferurilor sociale este **riscul de sărăcie**. Acesta este măsurat prin raportarea la un prag determinat ca reprezentând 60% din venitul mediu net disponibil ce se constituie în urma transferurilor sociale, mai puțin cele cu pensiile, considerate acum drept venituri primare. În acest fel se compară riscul de sărăcie înaintea și după transferurile sociale luate în considerare și care aici acoperă prestațiile sociale pentru boală și îngrijirea sănătății, familia și copiii, șomajul, locuirea și excluziunea socială.

De reținut, așa cum se specifică în metodologia *Eurostat*, că nu toate persoanele aflate în risc de sărăcie sunt, într-adevăr, sărace, dar au veniturile relativ mici

raportat la cele dintr-o țară anume. Într-adevăr, 60% într-o țară cu venituri mari este îndestulător, dar într-o țară cu venituri mici se poate situa sub pragul de sărăcie. Acest indicator este însă utilizat pentru a determina pragul sărăciei relative. Din datele cuprinse în *Tabelul nr. 3* reiese cu claritate efectul puternic al transferurilor sociale. Pe de-o parte, riscul de sărăcie pretransferuri sociale este relativ mare chiar și în țările cu situația economică de la vârful ierarhiei. Ea culminează în Irlanda (40% risc de sărăcie pretransferuri sociale), urmează Lituania (cu 32%), Marea Britanie (31%), Ungaria și România (cu 29%), Danemarca, Suedia, Belgia, Finlanda, (cu câte 28% risc de sărăcie pretransferuri sociale). La polul opus, cu riscul cel mai mic de sărăcie/pretransferuri sociale, sunt Republica Cehă (18%), Slovacia (20%), Olanda (21%), Malta (23%).

Cât privește riscul de sărăcie posttransferuri sociale, valorile cele mai mici (între 10% și 13%) sunt în Republica Cehă, Olanda, Slovacia, iar cele mai mari în Bulgaria, România și Spania (22%).

Transferurile sociale au avut efecte mai mari, prin reducerea riscului de sărăcie, în țări precum Irlanda (-24 puncte procentuale), Marea Britanie, Danemarca și Ungaria (-15). Efectele cele mai reduse se regăsesc în Spania (-4 puncte procentuale), Grecia și Italia (câte -5 puncte procentuale), Bulgaria (-6 puncte procentuale), Estonia, Polonia, Slovacia și România (-7 puncte procentuale).

Valorile coeficientului de corelație a rangurilor confirmă efectul transferurilor sociale asupra riscului de sărăcie. Astfel, dacă nu există relație de asociere dintre ierarhiile cheltuielilor și cele ale riscului de sărăcie pretransfer, ea devine semnificativă, deși doar la $p < 0,05$, cu o valoare de 0,31, pentru ierarhiile cheltuielilor sociale și ale riscului de sărăcie posttransfer. La același prag de semnificație se situează și asocierile dintre cele două ierarhii ale riscului de sărăcie (coeficientul de corelație a rangurilor este egal cu 0,33). De reținut faptul, consemnat anterior, că valoarea pensiilor este considerată de această dată ca venit primar.

CONCLUZII

Rezultatele analizei efectuate converg în a susține, pe de o parte, că se înregistrează diferențe semnificative, uneori chiar mari, între țările UE, atât în privința indicatorilor macroeconomici, cât și a celor de venit, cheltuieli sociale și de impact ale acestora. Pe de altă parte, este evidențiat rolul politicilor sociale în dezvoltarea societății, prin intermediul beneficiilor furnizate în domenii precum: pensii, educație, sănătate, familie și copii, locuire.

Astfel, țările mai dezvoltate din cadrul UE alocă, de regulă, și valori mai mari pentru beneficiile sociale, iar cele care realizează acest lucru reușesc să reducă și inegalitățile sociale, comparativ cu situațiile din țările care folosesc mai puțin un astfel de instrument de politici publice.

Evident că nu este suficientă doar alocarea de fonduri importante pentru protecția socială, impunându-se și un management performant al sistemului.

De fapt și în unele țări cu resurse materiale mai modeste se reușește obținerea de rezultate favorabile în domeniile respective. Dar, atât în țările dezvoltate, cât și în cele mai puțin dezvoltate, în care transferurile sociale reprezintă ponderi mici raportate la PIB, inegalitățile de venit au tendința de a se situa la valori mai mari decât nivelul din primele două categorii de țări.

Ca urmare a caracteristicilor enunțate în privința indicatorilor macroeconomici și de venit ale populației, la vârful ierarhiei se regăsesc vechi țări membre UE (Luxemburg, Olanda, Germania, Suedia, Finlanda), în timp ce la bază sunt noi țări membre, foste socialiste (admise în anii 2004 și 2007): România, Letonia și Bulgaria. Și în cazul cheltuielilor de protecție socială, tot unele dintre vechile țări membre ale UE sunt la vârful ierarhiei și unele țări membre foste socialiste, la bază.

Dacă avem însă în vedere indicatorii sociali ai inegalității de venit, ca și ai riscului de sărăcie, situațiile sunt diferite. Astfel, la vârful ierarhiilor, cât și la bază, regăsim atât vechi state membre, cât și noi state membre. Așa, de exemplu, cele mai mari valori ale raportului dintre primele 20% din venituri și ultimele 20% din venituri (Q5/Q1), de peste șase ori, sunt în țări precum: Spania, Letonia, Bulgaria, România, Grecia. Iar valori de sub patru ori sunt în R. Cehă, Slovenia, Suedia, Finlanda, Austria, Belgia, Slovacia.

La rândul său, impactul beneficiilor sociale asupra riscului de sărăcie (pragul este fixat la 60% din venitul median net disponibil) este mai mare în Irlanda, cu un minus de 24 de puncte procentuale la riscul de sărăcie posttransferuri sociale, față de cel corespunzător pretransferurilor: Danemarca, Marea Britanie, Ungaria (-15); Finlanda (-14) etc., iar cele mai mici schimbări sunt în Spania (-4), Suedia și Italia (-5), Belgia (-6), Slovacia și România (-7). În unele țări, încă din faza distribuției primare a veniturilor, riscul de sărăcie este mic (R. Cehă, Slovacia, Olanda).

O caracterizare succintă pentru situația din România ar fi următoarea: la un PIB mic se alocă puține resurse publice în valoare procentuală (evident, și în valoare absolută) pentru dezvoltarea societății și se înregistrează un nivel înalt al inegalității sociale.

În final, facem și o referire la contextul mondial, și anume, faptul că țările de la vârful favorabil al ierarhiilor în UE se regăsesc pe poziții înalte și la nivel mondial, în timp ce țările aflate pe ultimele locuri în UE sunt în urma multor țări din lume, situându-se totuși în prima jumătate a ierarhiilor celor 187 țări din Raportul Dezvoltării Umane (PNUD, 2013).

BIBLIOGRAFIE

1. Axenciuc, V., *Produsul Intern Brut al României 1862–2000*, vol. 1 și 2, București, Editura Economică, 2012
2. Leibfried, S., Towards an European Welfare State, în Jones C. (ed.), *New Perspective on the Welfare State in Europe*, London, Routledge, 1993.
3. Mărginean, I., *Politica socială și tranziția la economia de piață*, București, CIDE, 1994.
4. Mărginean, I., (coord.) *Analiza comparativă a finanțării politicilor sociale din România, alte țări în tranziție și țările UE*, în „Calitatea Vieții”, nr. 1–4, 2001.

5. Mărginean, I., *Politica socială. Studii 1990–2004*, București, Editura Expert, 2004.
6. Stiglitz, J. E., Sen, A., Fitoussi, I., *Report by Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, disponibil online la http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf.
7. Vandenbrouke, F., *Open Co-ordination and Sustainable Social Justice in Europe*, Conference Lueven, Belgia, 19–20 octombrie, 2001.
8. Zamfir, E., Zamfir, C., (coord.), *Politici sociale. România în context european*, București, Editura Alternative, 1995.
9. Zamfir, C., (coord.), *Politici sociale în România. 1990–1998*, București, Editura Expet, 1999.
10. *** *Combating Poverty in Inequality*, UNRISD, Brief 1, februarie 2012.
11. *** *Human Development Reports*, UNDP, 2013.
12. *** *World Bank Report*, World Bank, 2013.

The analysis of the relation between the social policies and the development of the society relies on evidences. Various macroeconomic indicators are considered, such as the Gross Domestic Product (GDP) and the Gross National Income (GNI), both at the current prices (CP) and at the Purchasing Power Parity (PPP). The analysis also considers the social expenditure and the impact of the social transfers on the population income, income inequality and poverty risk.

This analysis addresses the EU member states where acceptable conditions exist in order to compare these indicators (because the differences between countries don't lead to disparities), but the situation from the EU is also seen within the global context. The data have been selected from reports released by the World Bank, the United Nations Program for Development (UNDP) and the EU Statistical Institute (Eurostat).

The results of the analysis show the existence of significant, even large, differences between the EU member states both regarding the macroeconomic indicators, and regarding the income, social expenditure and impact indicators. On the other hand, the analysis shows the role of the social policies in the development of the society through the benefits supplied by fields such as pensions, health care, education, family and children, dwelling.

Thus, the developed EU countries usually allocate more for the social benefits, and those who do this also manage to alleviate the social inequities, compared to the countries which make less use of this public policies instrument.

The mere allocation of important funds for social protection is obviously not enough, because the system must also be managed properly.

Actually, some countries with modest material resources managed to produce favourable results in these fields, while both in the more or less developed countries in which the social transfers account for small proportions of the GDP, the income inequalities display a trend to be larger than in the first two categories of countries.

Keywords: *social policies, social transfers, available income, social inequalities, poverty risk.*

*Primit: 18.11.2013
Redactor: Raluca Popescu*

Acceptat: 16.12.2013